

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ТА
ДИЗАЙНУ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Приймальною комісією Київського
національного університету
технологій та дизайну

« 04 » травня 2026, протокол № 5

Голова приймальної комісії

Галят БСЛЯЛОВ

ПРОГРАМА

вступного іспиту з методології наукових досліджень

ВСТУП

Програма вступного іспиту з методології наукових досліджень (далі – Програма) створена з урахуванням Програми єдиного вступного випробування з методології наукових досліджень, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 19 травня 2026 року №740.

Сучасний розвиток науки, освіти та інформаційних технологій висуває підвищені вимоги до професійної підготовки майбутніх докторів філософії. У зв'язку з цим особливого значення набуває формування у вступників системного наукового мислення, знань про методологічні засади наукового пізнання, принципи організації та проведення наукових досліджень, а також навичок аналізу, узагальнення й представлення результатів наукової роботи.

Програма охоплює основні питання методології наукових досліджень і передбачає оцінювання теоретичної підготовки вступників, їхньої здатності застосовувати набуті знання для розв'язання наукових і практичних завдань, аналізувати наукову інформацію та формулювати обґрунтовані висновки.

Зміст програми сформовано відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України щодо єдиного вступного випробування (ЄВВ) для вступу до аспірантури.

УЧАСНИКИ ЄДИНОГО ВСТУПНОГО ІСПИТУ

Програма вступного іспиту з методології наукових досліджень призначена для підготовки вступників до аспірантури та визначення рівня їхньої готовності до здійснення самостійної науково-дослідної діяльності.

МЕТА ЄДИНОГО ВСТУПНОГО ІСПИТУ

Метою вступного іспиту є перевірка рівня знань вступників щодо основ науки та наукового пізнання, методів наукових досліджень, організації наукової діяльності, академічної доброчесності, інформаційного забезпечення досліджень та сучасних вимог до оформлення й апробації результатів наукової праці.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДОВИХ ІСПИТУ

Розділ I. Наука та наукові дослідження в сучасному світі.

Мета – виявити рівень сформованості знань і розумінь вступників щодо науки та наукових досліджень в сучасних умовах.

Опис розділу 1.

1.1 Феномен науки

1.1.1 Наука як складова культури (соціокультурний феномен)

1.1.1.1 Відмінності науки від інших складових культури. Наука та філософія, наука та релігія, наука та мистецтво.

1.1.1.2 Наука як основний засіб отримання нового об'єктивного знання.

1.1.1.3 Наука як система знань (теорії, закони, гіпотези, поняття, наукові методи).

Наука як дослідницька (пізнавальна) діяльність.

Види наукової діяльності (згідно із Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність»).

Наука як соціальний інститут.

1.1.2 Характерні ознаки та функції науки

1.1.2.1 Критерії науковості, які відрізняють науку від інших форм знання:

об'єктивність та предметність;

системність;

є можливість перевірки;

раціональність;

доказовість;

обґрунтованість і достовірність результатів

орієнтація на передбачення;

наявність понятійно-категоріального апарату та власної методології.

1.1.2.2 Основні функції науки: пізнавальна, евристична, практична, (виробнича), світоглядна, соціальна, культурно-виховна, освітня

1.1.2.3 Сучасні підходи до класифікації наук: за цілями дослідження (фундаментальні, прикладні, розробки), за предметом (природничі, технічні, суспільні, гуманітарні).

1.1.3 Наука, ненаука і псевдонаука, проблема демаркації

1.1.3.1 Наука, ненаука, псевдонаука, протонаука. Наука та доказовість, несуперечливість емпірично встановленим фактам, відтворюваність результатів. Науковий скептицизм.

1.1.4 Структурні елементи науки, їхня характеристика

1.1.4.1 Поняття об'єкта і суб'єкта науки, їх взаємозв'язок та взаємозалежність.

1.1.4.2 Науковий факт, поняття, термін, категорія, ідея, проблема, гіпотеза, концепція, теорія, закон, закономірність, науковий принцип.

1.2. Організація наукової діяльності в Україні

1.2.1 Закони України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про вищу освіту»

1.2.1.1 Основні питання наукової діяльності, що регулюються законами України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про вищу освіту».

1.2.1.2 Третій рівень вищої освіти - кваліфікації, ступені, основні вимоги до компетентностей і результатів навчання.

1.3. Розуміння наукового дослідження

1.3.1 Поняття «наукове дослідження»

1.3.1.1 Історичний, прагматичний, теоретичний, соціальний контекст поняття «наукове дослідження». Зв'язок поняття «наукове дослідження» з

іншими поняттями: знання, інформація, розвідка, пошук, відкриття, винахід, прогрес тощо.

1.3.1.2 Значення та функції наукових досліджень у сучасному суспільстві. Наукове дослідження та інші види отримання інформації або розв'язання проблем: практичний і теоретичний досвід, інстинктивні дії, навчання, дії навмання тощо.

1.3.1.3 Фундаментальні та прикладні наукові дослідження як основні форми наукової діяльності.

1.3.2 Наукове дослідження як процес

1.3.2.1 Визначення проблеми дослідження. Підготовка, виконання дослідження. Оприлюднення, обговорення й уточнення результатів як стадій (етапів) науково-дослідного процесу.

1.3.3 Класифікації наукових досліджень

1.3.3.1 Класифікація за сферою використання результатів (за цільовим призначенням). Класифікація за методами дослідження. Класифікація за джерелом фінансування. Класифікація за зв'язком з суспільним виробництвом. Класифікація за тривалістю дослідження. Класифікація за стадіями дослідження. Класифікація за кількістю науковців, які працюють над дослідженням (одиночне, групове). Класифікація за кількістю задіяних наукових галузей (одна, комплексне або big science).

1.4 Відкрита наука

1.4.1 Поняття відкритої науки (UNESCO)

1.4.1.1 Визначення поняття «відкрита наука».

1.4.1.2 Наукова комунікація.

1.4.2 Складові відкритої науки

1.4.2.1 Відкриті наукові знання.

1.4.2.2 Відкрита наукова інфраструктура.

1.4.2.3 Відкрита участь соціальних суб'єктів.

1.4.2.4 Відкритий діалог з іншими системами знань.

1.4.3 Цінності та принципи відкритої науки

1.4.3.1 Цінності відкритої науки.

1.4.3.2 Принципи відкритої науки.

1.4.4 Переваги і ризики відкритої науки

1.4.4.1 Переваги відкритої науки.

1.4.4.2 Ризики відкритої науки.

Розділ 2. Загальне уявлення про методологію наукового дослідження.

Мета – виявити рівень сформованості знань і розумінь вступників щодо методології наукового дослідження.

Опис розділу 2.

2.1 Загальна характеристика методології

2.1.1 Широке та вузьке розуміння методології.

Поняття методології науки

2.1.1.1 Методологія науки в широкому й вузькому значеннях. Головна

мета методології науки. Методологічна основа наукового дослідження.

2.1.1.2 Методологія як загальна система і галузь теоретичних знань та уявлень. Методологія як система найбільш загальних: принципів пізнання. Методологія як вчення про правила мислення. Методологія як вчення про науковий метод.

2.1.1.3 Описова, нормативна, критична, прогностична функції методології науки. Роль методології науки в забезпеченні об'єктивності та надійності наукових досліджень. Міждисциплінарність у сучасній методології.

2.1.1.4 Структура методології за змістом (принципи, парадигми, цінності, теорії, поняття, методи, прийоми).

2.1.2 Поняття методу і методики: спільне та відмінне

2.1.2.1 Поняття методу. Визначення методу як способу досягнення певної мети, вирішення конкретного завдання.

2.1.2.2 Класифікація методів за типом знання, рівнем пізнання, методологією дослідження, способом організації наукового дослідження.

2.1.2.3 Характеристика методів (емпіричні, теоретичні, загальнонаукові, конкретно-наукові).

2.1.2.4 Ознаки наукового методу: об'єктивність, надійність, валідність, детермінованість, результативність, адекватність.

2.1.2.5 Поняття методики. Визначення методики як сукупності конкретних прийомів і процедур застосування певного методу.

2.1.2.6 Структура методики: мета, завдання, об'єкт, предмет, методи, інструменти, процедури, критерії оцінювання результатів. Вимоги до методики: адаптивність, відтворюваність результатів, ефективність.

2.1.2.7 Спільне та відмінне між методом і методикою.

2.1.3 Структура змістовної методології

2.1.3.1 Філософська методологія як рівень методології науки.

2.1.3.2 Загальнонаукова методологія. Загальнонаукові підходи, загальнонаукові принципи, загальнонаукові поняття.

2.1.3.3 Конкретно-наукова методологія.

2.1.4 Основні методологічні принципи наукових досліджень

2.1.4.1 Основні методологічні принципи наукових досліджень (об'єктивність, всебічність, сутнісний аналіз, єдність історичного і логічного, доказовість, альтернативність, системність).

2.1.5 Характеристика деяких методологічних підходів

2.1.5.1 Системний підхід як загальнонауковий підхід (сутність, основні вимоги до використання). Поняття системи і структури. Системний аналіз.

2.1.5.2 Характеристика аксіологічного підходу в контексті цінностей наукового знання, наукової діяльності, цінностей вченого.

2.2 Наукове пізнання як основа наукових досліджень

2.2.1 Наукове пізнання та його ознаки. Наукове пізнання як відносно самостійна, цілеспрямована пізнавальна діяльність. Компоненти наукового пізнання: мета (цілі) пізнання; пізнавальна діяльність суб'єктів; об'єкти пізнання; предмет пізнання; методи та засоби пізнання; логічні форми та мовні

засоби пізнання; результати пізнання.

2.2.2 Принципи наукового пізнання: принцип об'єктивності; принцип пояснення множини досліджуваних явищ за допомогою небагатьох загальних уявлень; принцип достатньої повноти обґрунтування; принцип системності; принцип єдності аналізу й синтезу; принцип єдності історичного й логічного; принцип сходження від абстрактного до конкретного.

2.2.3 Рівні наукового пізнання (теоретичний, емпіричний)

2.2.3.1 Емпіричний рівень як рівень наукового пізнання. Дослідницькі операції: спостереження за об'єктами; фіксація фактів; проведення експериментів; встановлення емпіричних співвідношень і зв'язків між окремими явищами.

2.2.3.2 Специфіка емпіричного знання. Пізнання об'єкта з боку зовнішніх зв'язків; обмеженість сфери застосування отриманого знання.

2.2.3.3 Поняття наукового факту. Факти дійсності і факти науки. Науковий факт як знання про подію або явище, достовірність яких доведена; знання, отримане під час спостережень і експериментів. Роль фактів у науковому пізнанні: створення емпіричної бази для висунення гіпотез і побудови теорій; вирішальне значення в підтвердженні гіпотез (теорій) або їх спростуванні.

2.2.3.4 Теоретичний рівень пізнання дійсності. Проблеми і наукові припущення (гіпотези), що базуються на фактах, а також засновані на них закони, принципи і теорії.

2.2.3.5 Специфіка теоретичного знання. Створення систем знань, теорій, у яких розкриваються загальні зв'язки, формулюються закони; переважає раціональний момент пізнання; відображаються явища і процеси з боку їхніх універсальних внутрішніх зв'язків і закономірностей; систематизуються досліджувані об'єкти.

2.2.3.6 Поняття наукової теорії. Теорія як найбільш розвинена форма наукового пізнання. Теорія як сукупність доведених і об'єднаних в єдину систему понять, категорій, законів, принципів, концепцій, що узагальнено відображають певну область дійсності. Наукова теорія як сукупність понять і суджень стосовно деякої предметної сфери, об'єднаних у єдину систему знань за допомогою певних логічних принципів. Функції теорії (синтетична, пояснювальна, методологічна, прогностична, практична).

2.3 Методи наукових досліджень

2.3.1 Метод як обґрунтована та ефективна система дій для досягнення певних цілей.

2.3.1.1 Метод як засіб отримання наукового знання, як спосіб організації пізнавальних процедур, як система пізнавальних прийомів.

2.3.2 Функції методу. Питання залежності результатів дослідження від методу.

2.3.2.1 Основні функції методу (пізнавальна, експериментально-дослідницька, аналітична, інструментальна).

2.3.2.2 Об'єктивність і суб'єктивність у виборі методів дослідження. Поняття «методологічного негативізму», «методологічного анархізму» та

«методологічної ейфорії». Зумовленість результатів дослідження від обраних методів.

2.3.3 Характеристика емпіричних методів наукового пізнання

2.3.3.1 Спостереження як метод наукового дослідження. Основні вимоги до спостереження, його переваги й недоліки.

2.3.3.2 Метод порівняння. Умови (вимоги до порівняння) і завдання порівняння. Види порівнянь.

2.3.3.3 Метод вимірювання. Вимірювання як визначення числового значення. Основні елементи вимірювання. Поняття похибки вимірювань.

2.3.3.4 Експеримент як метод наукового дослідження. Етапи експерименту.

2.3.4 Характеристика теоретичних методів наукового пізнання

2.3.4.1 Аксиоматичний метод.

2.3.4.2 Гіпотетико-дедуктивний метод. Гіпотеза і дедукція, виведення висновків.

2.3.4.3 Абстрагування і конкретизація. Метод сходження від абстрактного до конкретного. Основні етапи застосування.

2.3.4.4 Історичний та логічний метод, специфіка його застосування.

Розділ 3. Система організації наукової діяльності

Мета – виявити рівень сформованості знань і розумінь вступників щодо організації наукової діяльності.

Опис розділу 3.

3.1 Елементи наукового дослідження

3.1.1 Поняття актуальності наукового дослідження (потреба у вирішенні конкретної наукової та/або прикладної проблеми).

3.1.2 Етапи визначення теми наукового дослідження: огляд літератури, можливості та ресурси дослідника, теоретичне та практичне значення очікуваних результатів.

3.1.3 Визначення мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження, розуміння відмінності між цими поняттями.

3.1.4 Поняття наукової новизни: відкриття, уточнення та доповнення наявних знань, удосконалення наявних моделей чи технологій тощо.

3.2 Пошук й опрацювання наукової інформації

3.2.1 Інформація: сутність, властивості

3.2.1.1 Поняття інформації та її ролі в науковому дослідженні. Основні властивості наукової інформації: адекватність, релевантність, правильність, точність, актуальність.

3.2.1.2 Основні функції наукової інформації: кумулятивна (накопичення знань), комунікативна (передача знань), культурологічна (збереження культурної спадщини), соціальної пам'яті (фіксація досвіду).

3.2.2 Класифікація джерел інформації

3.2.2.1 Первинні джерела інформації.

3.2.2.2 Вторинні джерела інформації.

- 3.2.3 Науковий пошук інформації
  - 3.2.3.1 Бібліотечні каталоги (традиційні та електронні).
  - 3.2.3.2 Інформаційно-пошукові системи, ресурси мережі Інтернет (електронні наукові видання, бази даних, репозиторії, архіви).
- 3.2.4 Штучний інтелект у наукових дослідженнях
  - 3.2.4.1 Застосування штучного інтелекту (автоматизація пошуку та швидкої обробки великих обсягів інформації, автоматизація рутинних завдань).
  - 3.2.4.2 Проблеми використання штучного інтелекту (академічна доброчесність, порушення авторських прав, вигадкування даних, непрозорість методик).
- 3.3 Методологічна культура. Академічна доброчесність
  - 3.3.1 Методологічна культура й етика наукової діяльності
    - 3.3.1.1 Поняття методологічної культури. Ознаки методологічної культури: методологічність, методологічна рефлексія, методологічна грамотність, методологічна компетентність, культура роботи з інформацією.
    - 3.3.1.2 Основні принципи етики наукової діяльності: об'єктивність та неупередженість; відповідальність за результати досліджень; повага до інтелектуальної власності; уникання конфлікту інтересів.
    - 3.3.1.3 Академічна доброчесність. Принципи академічної доброчесності (чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність,
    - 3.3.1.4 Види порушень академічної доброчесності: плагіат, самоплагіат, фальсифікація, фабрикація, списування, обман, хабарництво. Відповідальність за порушення академічної доброчесності.

Розділ 4. Представлення наукових досліджень

Мета – виявити рівень сформованості знань і розумінь вступників щодо представлення наукових досліджень.

Опис розділу 4.

4.1 Публікації як спосіб представлення наукових досліджень

4.1.1 Поняття наукової публікації

4.1.1.1 Наукова публікація як структурована презентація наукового дослідження, що містить пояснення сутності певної наукової проблеми, методи й результати її дослідження, науково обґрунтовані висновки.

4.1.1.2 Функції наукових публікацій: оприлюднення результатів наукової роботи; встановлення пріоритету автора; свідчення про особистий внесок дослідника в розробку наукової проблеми; підтвердження достовірності основних результатів, новизни і наукового рівня дослідження; підтвердження факту апробації та впровадження результатів; фіксації завершення певного стану дослідження або роботи в цілому; забезпечення наукової спільноти первинною науковою інформацією.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Кожне завдання іспиту складається з чотирьох питань: по одному питанню відповідно до розділів 1, 2, 3 і 4.

Оцінювання здійснюється за 200-бальною шкалою.

Отримані бали підсумовуються.

Шкала оцінювання відповідей на питання

Шкала оцінювання відповідей на питання				Критерії оцінювання
перше питання	друге питання	третє питання	четверте питання	
50	90	50	10	Правильна вичерпна відповідь на поставлене запитання, продемонстровано глибокі знання понятійного апарату і літературних джерел, уміння аргументувати свою відповідь, наведено приклади
40	70	40	8	В основному відповідь на поставлене питання правильна, але є несуттєві неточності
30	50	30	6	Відповідь на поставлене питання загалом наведено, але не має переконливої аргументації відповіді, характеристики певних об'єктів
20	30	20	4	Відповідь показує посереднє знання основного програмного матеріалу, містить суттєві помилки при трактуванні понятійного апарату
10	15	10	2	Відповідь на запитання неповна та містить суттєві помилки
0	0	0	0	Відповідь неправильна або відсутня

ПОРЯДОК ВИЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

Підсумковий результат єдиного вступного іспиту визначається як сума балів, отриманих вступником за виконання завдань усіх блоків іспиту. Максимальна кількість балів становить **200 балів**. Оцінювання здійснюється за накопичувальною системою:

- перше питання – до 50 балів;
- друге питання – до 90 балів;
- третє питання – до 50 балів.
- четверте питання – до 10 балів;

До участі у конкурсному відборі допускаються вступники, які набрали не менше встановленого мінімального порогового балу, що визначається Правилами прийому КНУТД на відповідний рік. Результати вступного іспиту переводяться у національну шкалу відповідно до встановлених критеріїв. Результати вступного іспиту оформлюються протоколом засідання екзаменаційної комісії та доводяться до відома вступників у встановленому порядку через офіційні інформаційні ресурси університету.

ЛІТЕРАТУРА

1. Програма єдиного вступного випробування з методології наукових досліджень для вступу до аспірантури у 2026 році // Міністерство освіти і науки України. – Київ, 2026. – Режим доступу: Освіта.ua – Програма ЄВВ 2026 (дата звернення: 26.05.2026).

2. Бхаттачарджи А., Ситник Н. Методологія та організація наукових досліджень: дослідження в соціально-економічних науках. Навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», 2022. 173 с.

3. Булавинець В. М. та ін. Методологія наукових досліджень: навчальний посібник / за ред. В. П. Горина. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2023. 170 с.

4. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Навчально-методичний посібник з навчальної дисципліни «Організація та методологія наукових досліджень» для аспірантів (здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії). Харків : Право, 2023. 31 с.

5. Дзьобань О. П. Методологія, організація та технологія наукових досліджень: навч. посіб. для аспірантів / О. П. Дзьобань ; ДНУ «Ін-т інформації, безпеки і права Нац. академії прав. наук України». Київ; Одеса : Фенікс, 2025. 284 с.

6. Дороніна М. С., Хаустова В. Є., Доронін А. В. Методологія і технологія соціально-економічних наукових досліджень(схеми, визначення, приклади): навч. посіб. Харків : ФОП Лібуркіна Л. М., 2023, 172 с.

7. Самсонов В.В., Сільвестров А.М., Тачиніна О.М. Методологія наукових досліджень та приклади її використання: Навч. посібник. К.:НУХТ, 2022. 385 с.

Приклад завдання для вступного випробовування

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Голова приймальної комісії

_____ Талят БЄЛЯЛОВ
« _____ » _____ 2026 р.

ЗАВДАННЯ
для вступного іспиту з методології наукових досліджень

Варіант № XXX

1. Фундаментальні та прикладні наукові дослідження як основні форми наукової діяльності.
2. Класифікація методів за типом знання, рівнем пізнання, методологією дослідження, способом організації наукового дослідження.
3. Поняття актуальності наукового дослідження (потреба у вирішенні конкретної наукової та/або прикладної проблеми).
4. Наукова публікація як структурована презентація наукового дослідження, що містить пояснення сутності певної наукової проблеми